

PARİS BANLİYÖLERİNDE SANAT

Makbule Nur Ayan

- 2017’de Fransa’ya ilk geldiğim zamanlarda yalnızca yaşlıların Fransızcasını anlıyordum. Üstelik Fransızca “B2” belgemi almış olmama rağmen. Gençlerin konuştuğu sokak Fransızcası bana çok yabancıydı, bilmediğim kelimeler ve kısaltmalar kullanıyorlardı. Hâlbuki Fransızca öğretmenim Victor, sokak Fransızcasını da öğretmeye epey ihtimam göstermişti. Öyle ki geldiğimde *verlan’dan* bile haberdardım. *Verlan* sokak Fransızcasında yaygın olan bir tür kelimeleri tersten söyleme alışkanlığı, *femme>meuf* (kadın) veya *noir> renoi* (siyah) gibi... Beş yılda sokak Fransızcasını bana öğreten şey ise rap müzik oldu. Elbette, arkadaş ortamında da öğrendiğim pek çok şey oldu ancak rap müzik kadar değildi.

Fransa’nın *rap* müziğini domine edenler genellikle Fransa’nın azınlıkları yani Mağripliler ve Afrikalılar. Gündelik hayatın dışına sürülme-ye çalışılan bu azınlıklar devletin yıllar önce işçi göçleri başladığında inşa ettiği banliyö ve sitelerde yaşarlar, yani aynı zamanda Fransa ekonomisinin de temelini oluşturur bu insanlar. Yaşadıkları hayat şartlarının haksızlığını şarkılarında haykırmaya çalışan bu gençlik, isyan ve nefret dolu cümlelerle ifade ediyorlar kendilerini. Banliyö ve siteler aslında devletin kendi eliyle oluşturduğu bir problem. Fransız polisini hayli meşgul eden banliyö ve site gençleri arasında suç oranı hayli yaygın; uyuşturucu alışverişi, hırsızlık, dolandırıcılık, yaralama, kavgalar, kısaca huzur dışında aranan her şeyi bulmak mümkün. Ernest Renan 19. yüzyılda “Vahşi halklar ileride Fransa’nın en büyük sıkıntısı olacak.” diyerek ırkçı bir söylem üretirken banliyölerin bugünkü durumu karşısında ne tepki verirdi, diye düşünüyor insan.

Bu isyan ve nefretin kökenini anlamak için, Paris’in merkezinden uzağa, banliyölere gitmek lazım. Merkezde zihninizde oluşan Fransa ve Fransız imajı banliyölerde yerle bir olacaktır. Öncelikle merkezdeki bir gardan banliyö trenine binmek gerekir, duraklar ilerledikçe

beyazların ve Fransızca konuşanların sayısının azaldığını fark edeceksiniz. Bununla beraber cellabalı erkekler, örtülü kadınlar ve pazar arabalarının sayısı artacak, yol kıyısında gördüğünüz *Hausmanien* apartmanların yerini ise sıvaları dökülmüş, estetikten hayli uzak, pencereleri perdeli apartmanlar alacak. Birden peri masalından gerçek hayata doğru seyahat ettiğinizi anlayacaksınız. Trenden indiğinizde öylesine herhangi bir yere yürüebilirsiniz, nereye giderseniz gidin fark etmez. Birbirinin aynısı, Sovyet mimarisi izlenimi veren, yüzeyleri kararmış, avlusunda erkeklerin bekleştiği devletin inşa ettiği kirası ucuz apartmanlar dizisi... Polisin ve sirenlerin eksik olmadığı bu mahalleler asla güven duygusu uyandırmaz.

Banliyö sakinleri aynı zamanda ülkenin en “pis” işlerinin omuzlarına yüklediği insanlardır. Ülkede hayat en erken Paris’in bu sınır şehirlerinde başlar, güneş doğmadan kadınlar ve erkekler ordusu merkeze doğru yola çıkar. Zira gökdelenlerin, plazaların, metro duraklarının, sokakların temizlikleri beyaz yakalılar gelene kadar bitmelidir. Erkeklerin çoğu ise işte bu gösterişli binaların harcını karan, tuğlasını ören görünmez neferleridir. Banliyödeki evlerine akşam vakti -çoğu zaman ikiden fazla olan- çocuklarına ekmek götürmek gerekir. Banliyö sakinlerinin ardından beyaz yakalılardan ve diğerlerinden oluşan ikinci tabaka işçiler uyanır. Patronlar gelene kadar, kafeler açılır, Paris kafelerinin meşhur sandalyeleri teker teker dizilir. Tuvaletleri genellikle Afrikalı kadınlar temizler. İlginçtir bu kadınlar telefonda konuşmadan iş yapamaz. Nerede bir Afrikalı işçi kadın görseniz mutlaka bir telefon trafiği içindedir; kendi dilinde yüksek sesle sadece kendisi konuşur, telefonun diğer ucundan asla karşılık beklemez. Öyle çok konuşurlar ki zaman içinde anlamadığım dillerine kulak vererek en çok tekrarladıkları sesleri duymaya çalışarak konuştukları dilin zamirlerini tahmin etme oyunu oynarım kendi kendime.

Gün en geç yine banliyölerde biter; gece yarısı metro duraklarını temizleyen siyahi amcalar görmek olağandır. Banliyö treni, işin yorgunluğuyla uyuklayan erkek ve kadınlarla doludur. İşçiler sırt çantaları, çamurlu tozlu kıyafetleri, nasırlı elleriyle yorgun bakışlarla incekleri durağı beklerler sabırsızlıkla. Aralarında epeyce Türk de vardır bu yorgun omuzları çökmüş adamların; yazları Türkiye’ye cilası parlak lüks arabalarıyla geldiklerinde onların aslında her gün sabah altıdan akşam ona kadar toz ve çamur içinde harç kardıklarını, ağır yükler taşıdıklarını bilmeyiz.

İşte bu anne babaların çocukları eşit olmayan hayat şartlarında dünyaya gelir. Okul çağı geldiğinde *REP* (*réseau d’éducation prioritaire*-hassas eğitim ağı) adı verilen, öğrenmenler açısından eğitime mesleğinin zor olduğu okullarda okurlar. Çoğu eğitim hayatında başarısız olur, suça karışır. Başarabilen nadir gençler ise banliyö halkının kahramanı olur, gurur kaynağıdır. Bu zor hayat şartlarını yaptıkları müzikte âdeta haykırırlar. Bunlardan biri ise Sasso takma isimli “rapçi”nin *Vingt* (Yirmi) adlı şarkısı. Şarkı için “müziyenin otobiyogra-

fisi gibi” diyebiliriz zira henüz şarkının başında “Babasız büyümüş bir küçük çocuğun hikâyesi” diyerek başlıyor. Sözlerine biraz bakmak gerekirse:

*Bu babasız büyümüş küçük bir çocuğun hikâyesi,
Annesi için ölebilir, kız kardeşi için öldürebilir
Basit bir çocukluk değil, bazen ayaklanan bazen kavga eden ancak asla
aşagılanmayan
Bir yakınıni kaybeder sonra,
Gözleri yaşla dolar, gördüğünde tabutta
O günden beri korkmaz ölmekten
Çünkü görmüştür yüzünde gülümsemeyi
Anlar ki güzel değildir hayat
Bir kâğıt bir kalem, yazmaya başlar yatağında
On bir yaşında ortaokula başlar, on iki yaşından önce kovulur,
Altıncı sınıfa başlar on ikisinde, on üçünden önce kovulur
Bir ölüm daha, anneannemi kaybettim
Ağlamadım, çok sinirliydim
Bir namlu çıkardım, kavgaya karıştım
Kaç defa geçtim savcının önünden?*

Şarkının devamı bir başarı hikâyesi... Küçük yaşta yazmaya başladığı şarkıları seslendirir, klip çeker ve *Youtube*'a yükler. Ardından diğerleri gelir, şarkılar milyonlarca görüntülenme alır, albüm çıkarır ve zengin olur.

Banliyödeki zor hayattan çıkarak meşhur olan şarkıcılar, komedyenler, yazarlar, yönetmenler, oyuncular genel olarak banliyödeki zor hayatlarını anlatırlar. Komedyenler biraz mizah ve biraz da kinayeye yönetimi eleştirir çocukluklarında yaşadıkları zor günler için. Son yıllarda vizyona giren pek çok film banliyö ve sitelerdeki polis-halk çatışmasını konu alır, polislerin zorbalığı eleştirilir. Bu filmlerde klişeleşmiş aşklar görürüz; banliyölü oğlan ve Paris'in zengin semtlerinden gelen kız arasında gelişen aşk. Oğlan üniversite eğitimi için çalışarak karşılamaya çalışır, hayatın bütün zorluğuna rağmen okulda da başarılı olur, filmin belli yerinde kızın aşkı ve ailesi arasındaki çatışma konu edilir. Kız aşkını tercih eder, aile oğlanın başarısını görünce ikna olur. Oğlan hem aşkı kazanır hem de banliyöye gururla döner, halkı arasında kahraman gibidir. Çünkü zor şartlara, eşitsizliğe rağmen başarmış kendini kurtarmıştır. Bu filmlerde kız/oğlan arasındaki kavgalar da hayat eşitsizliği düzleminde gelişir, oğlan kızın onun hayatını anlamadığından ve anlayamayacağından dem vurur, filmin mesajı genelde buralarda verilir.

Banliyöde güneş battığında iç karartan apartmanlara bakarken insan, babası işten henüz dönmemiş çocukları düşünür. Bu çocuklar ertesi gün okulunda akran ve öğretmen zorbalığını yaşayacak olmanın stresiyle, bazen de yapacağı zorbalığın planıyla uykuya dalarlar. Diğerleri uyurken aralarından kim bilir kaç tanesi nefret ve isyan dolu cümlelerini kâğıda döker yatağında, bir gün zengin olup ailelerini bu hayattan kurtarmanın hayaliyle.